

Gába [= pahrbek Joz 18,24; 21,17; 1Pa 8,6], místo v pokolení Benjamin, náležející i s předměstími synům Lévi [1Pa 6,54.60]. Leželo prý někde na severních hranicích území Judova [2Kr 23,8; Za 14,10]. Nynější vesnice Džeba, terasovitě na svahu založená, leží snad na místě staré Gáby [asi 10 km ssv od Jerusalema a 3 km jz od Michmas].

Gabaa [= pahrbek]. 1. Místo na horách Judských [Joz 15,57] v území přiděleném pokolení Juda, někde jv od Hebronu.

2. Gabaa Benjaminova [Sd 19,12]. – a) Nynější Džeba na pahorku 5 km sev. od Jerusalema [?]. Naproti Džeba leží Mukmâs; mezi nimi hluboké údolí Suenit s kolnými skalními stěnami. Je to prý jeviště činu Jonatanova a vítězství Saulova [1S 13,2.15.16; 14, 5.16] ve válce s Filištinskými. – b) Jeviště události, o níž vypravuje Sd 20,4.14, která vedla k občanské válce [Sd 19,13.14.15.16]. Podle Sd 20,20.21.34.36 bylo toto město vypáleno, při čemž padlo mnoho tisíc benjamínských bojovníků.

3. Gabaa Saulova [1S 10,26], domov Saulův před pomazáním jeho za krále i pozdější jeho sídlo [1S 23,19], nynější Tell-el-Fúl, ležící asi 6 km severně od Jerusalema [?]. Mnozí badatelé mají za to, že je to totéž jako Gabaa Benjaminova. Sr. 2S 23,29 [1Pa 11,31], Iz 10,29; Oz 5,8; 9,9; 10,9.

4. Na některých místech Kraličtí hebr. G. překládají »pahrbek«, na př. Joz 24,33, kde byl pochován Eleazar, nebo 1S 10,5 »pahrbek Boží«, jenž je ztotožňován s nyn. Ram Allah [= vrch Boží] 6 km sz od Ráma, nebo 1S 14,2 proti 13,2!

Gabaon [= pahorek], palestinské město, původně osazené Hevejskými [Amorejskými: Joz 9,3.17; 2S 21,2], na pahorku asi 7 km severozáp. od Jerusalema, přidělené pokolení Benjaminovu [Joz 18,25, sr. 21,17]. K němu se vztahuje mnoho historických vzpomínek. Dříve, než Izraelští opanovali Palestinu, stálo Gabaon v čele čtýrměstí: vedle Gabaon ještě Berot [snad nynější El Džib na severním úpatí výšiny Nebi Samuel], Kariatjaharim [snad nynější Abughos jihozápadně od Gabaa], a Kafira [snad nynější Kefira na západní straně od Gabaa, Joz 9,17]. Gabaonským se zdařilo lstí od sebe odvrátit útok Izraelců a uzavřít s nimi mír a spolek. Zato však museli být nosiči vody a drvoštěpy při oltáři Hospodinově [Joz 9,23–27], což bylo prvním krokem k nábožensko-kultickému vrstání domorodého obyvatelstva do kultu izraelského a ovšem k narušení jahvismu [Sd 2,3]. Oni a ovšem pak i jim podobní jsou patrně těmi »přichozími«, na něž

se vztahuje právo paběrkování [Lv 19,10 23,22 a j. sr. Bič I. 288]. Ostatní spolková města podnikla na Gabaonské pro tuto proradu útok, byla však za pomoci Jozue odražena a dobyta. Při této příležitosti byla vyslovena známá Jozuova prosba: »Slunce v Gabaonu zastav se a měsíc v údolí Ajalon« [Joz 10,12]. Saul však smlouvu s Gabaonskými nedodržel; ve své horlivosti »pro syny izraelské a judské« je pobil [2S 21,1.5]. Na žádost ostatků obyvatelstva gabaonského potrestal David Saulovo porušení smlouvy na synech Saulových [2S 21,4.6.9]. – Po smrti Saulově za občanské války mezi Davidem a Saulovým synem Izbozetem zápasilo u rybníku gabaonského 12 junáků z vojska Davidova se stejným počtem junáků z vojska Izbozetova. Vzájemně se porazili. Proto nazváno jest místo to Helkat Hassurim [= pole junáků] 2S 2,12–17. Ve velké bitvě toho dne zvítězil Joáb, vojevůdce Davidův, nad Abnerem, vojevůdcem Izbozetovým. Zde někde též zabil Joáb Amazu [2S 20,8]. – Za Davida i Šalomouna bylo Gabaon nejoblíbenější obětní výsostí [1Kr 3,4n; 1Pa 16,39n; 21,29; 2Pa 1,3.13]. Někjaký čas byla zde i archa úmluvy. U obětního oltáře v Gabaonu dal Šalomoun zavraždit Joába [1Kr 2,28–35]. U Jr 41,12 slyšíme znovu o G. Podle Neh 7,25 se vrátilo z babylonského zajetí 95 Gabaonitů, kteří byli zaměstnáni při opravách zdí jerusalemských [Neh 3,7].

Dnes snad na bývalém místě G. stojí mešita na pahorku 895 m vysokém s nádhernou vyhlídkou [El-Džib] a umělým zavodněním [2S 2,13; Jr 41,12].

Gabatský, obyvatel Gabaa Benjamínského [1Pa 12,3 sr. Sd 19,13n; 1S 13,2].

Gabbata [J 19,13], aramejský překlad řeckého Litostroton, t. j. vyvýšené, vydlážděné místo vně praetoria [radné síně], kde bývala umístěna soudní stolice při vynášení rozsudku. Snad to bylo otevřené nádvoří před Herodovým palácem.

Gábim [=hřbety štítů?], vesnice severně od Jerusalema mezi Anot a Nobe [Iz 10,31].

Gabriel [= muž Boží nebo Bůh se projevil jako mocný], jeden ze sedmi archandělů, kteří zaujímali podle poexilních názorů židovských přední místo v nepřehlédných řadách nebeských zástupů [Dn 8,16; 9,21]. V L 1,19. 26 vystupuje G. jako vykladač vidění a posel Boží. Podle židovského talmudu je G. po Michaelovi první mezi knížaty andělskými, zapisující a provádějící vůli Boží [Dn 9,21n], ochránce a zastánce Izraele. U mohamedánů je G. jedním ze sedmi andělů zjevení, kteří zaznamenali soudy Boží, oznámené v koránu.

Gád–Gaius [181]

Gád. 1. Sedmý syn Jákobův a prvorozený syn Zelfy, děvečky Lie [Gn 30,11n], bratr Asserív, praotec jednoho z dvanáctera pokolení Izraelova. Uvedený biblický oddíl vykládá toto jméno jako »zástup«, ačkoli výraz sám znamená »štěstěnu«. Srovnej též, že byl sedmý! I spojení jeho s Asserem [Gn 30,13] ukazuje na souvislost s nějakým božstvem šťastně [ve složeninách Bal-gád Joz 11,17; 12,7; 13,5 a Mag-dal-Gád Joz 15,37]. Jisto je, že G. má tentýž vztah ke jménu Gaddiel [Kral.: Gaddehel Nu 13,11] jako Dan k Danielovi [zkrácenina Gaddiel je Gaddi Nu 13,12]. – Už od starých dob jméno G. sloužilo nejen k označení území, ale také kmene, který podle Nu 1,25 čítal 45.650 mužů, ač ve zpěvu Debořině toto pokolení není vůbec ani jmenováno. Ale v nápise t. zv. moabitského kamene [9. stol. př. Kr.] čteme o obyvatelích Galádu jako o mužích Gád. Při rozdělování země žádali spolu s pokolením Rubenovým o přidělení krajiny východně od Jordánu vzhledem k četným svým stádům, která by tam našla dostatečné pastviny [Nu 32,1–4,20–36]. Bylo jim vyhověno: Gád obdržel polovinu galádské krajiny [Dt 3,12], t. j. polovici země ammonitské [Joz 13,24–28], která na jihu začínala u potoka Arnon. Severní hranice nelze určit, ježto v nynějším znění starozákonních zpráv [sr. Joz 13,15n] jsou rozpory. Pravděpodobně hranice severní nebyly stále. Zdá se, že město Ezebon leželo na pohraniční čáře mezi pokolením Gád a Ruben. Mojžíš žehná tomuto pokolení pro jeho statečnost a smysl pro povinnost [Dt 33,20n]. Bojovníci z tohoto kmene se připojili k Davidovi v Sicelechu [1Pa 12,8]. Za Pekacha, krále izraelského, přitáhl assyrský král Tiglatfalazar IV. [2Kr 15,29] a odňal mu zemi *Galád, celé Zajordání i velkou část Galilee a lid, t. j. pokolení Rubenovo a Gádovo a polovici pokolení Manassesova, odvedl do zajetí [1Pa 5,26] assyrského r. 734 [do Chelach a Chabor].

2. Jméno proroka za dnů Davidových. Nejprve se s ním shledáváme, když vybízí Davida, skrytého na území moabském, k návratu do země judské [1S 22,5]; potom dostává se ke králi po nešťastném sčítání lidu [2S 24,11–19; 1Pa 21,9–19] a oznamuje trest Boží, který ho pro to stihne. Podle 2S 24,18–24 ustanovil tento prorok polohu pozdějšího chrámu jerusalemského. Podle 1Pa 29,29 napsal knihu o činech krále Davida a účinkoval jako znalec při zavedení chrámové hudby [2Pa 29,25].

3. Gád, pohanský bůh štěstí, uctíváný hostinami [také od Židů v zajetí], při nichž kněží na veřejných silnicích obsluhovali modly. V Iz 65,11 ve slovech »strojíte vojsku tomu stůl« vidí mnozí vlastní jméno boha Gád. »Kterž strojíte stůl Gádovi« přeložil Luther. Druhé božstvo v témž verši jmenované je Meni [Kraličti: počet]. Snad jde o Jupitera a Venuši. Gád byl uctíván hlavně v Sýrii.

Gadara [gadarenský], město v krajině desíti měst východně od jezera Genezaretského,

na jižní straně řeky Jarmuk na výšině dosahující 370 m. Obyvatelstvo tohoto města bylo pohanské. V okolí byly v skalních stěnách hroby. Augustus daroval město králi Herodesovi. Po jeho smrti bylo přivtěleno k provincii syrské. V první židovské válce bylo dobytý od Vespasiana, obyvatelstvo vyhubeno a město spáleno. Dnes se ukazují zbofeniny dvou divadel tohoto města u nynějšího Um-keis. Už za starých časů užívalo se horkých sirných lázní v blízkém okolí. Užívá se jich dodnes.

Zda se v okolí Gadary udal zázrak, vylíčený u Mt 8,28 [L 8,26; Mk 5,1], lze těžko určit. Rukopisy mluví v Mt o Gadaře i o Gerase, u L o Gerase, Gergese i Gadaře, u Mk o Gerese, Gadaře i Gergese. Podle Dalmana [Orte und Wege Jesu] jde o vesničku nedaleko nynější Kurse, na jih od jezera Genezaretského, jižně od řeky Jarmuk, kde je 44 m vysoký sráz. Bylo to městečko v době Ježíšově méně známé, takže snadno mohla nastati záměna se známějším Gadara.

Gaddi [= Gád je božstvo?], vyzvědač z pokolení Manassesova, který byl spolu s jinými vyslán k prozkoumání země zaslíbené [Nu 13,12].

Gaddehel [= Gád je božstvo], vyzvědač z pokolení Zabulonova, vyslaný k prozkoumání země zaslíbené [Nu 13,11].

Gader [= zed'], město v nejjihu části Judstva, jehož přesnou polohu se nepodařilo dosud zjištit [Joz 12,13].

Gádi z Tera, otec krále Manahema [2Kr 15,14].

Gáditský, příslušník pokolení Gád [Joz 22,1].

Gádský, příslušník pokolení Gád [1Pa 26,32].

Gaham, syn Náchorův a Remy [Gn 22, 24].

Gachar, hlava rodiny Netinejských, kteří se vrátili z Babylona do Palestiny [Ezd 2,47; Neh 7,49].

Gai [= nížina, údolí]. V překladech cizojazyčných není Gai chápáno jako vlastní jméno, nýbrž prostě jako údolí v zemi moabské [Dt 34,6].

Gaius, římské jméno, které se v NZ vyskytuje celkem pětkrát. – a) G. Makedonský [Šk 19,29], který společně s Aristarchem doprovázel Pavla na jeho třetí misijní cestě. – b) G. Derbeus [Šk 20,4], průvodce Pavlův při jeho návratu z třetí misijní cesty přes Makedonii do Jerúsalema. – c) G. Korintský, »hospodář« Pavlův [Ř 16,23; 1K 1,14], o němž Pavel připomíná, že jej křtil. Snad jde o téhož Gaia jako ve Sk 20,4. – d) G., jemuž je připsána III. Janova. Byl to zámožný křesťan, získaný pravděpodobně Janem. Křesťanům poskytoval pohostinství. – e) V prvotní křesťanské církvi se vyskytují ještě Gaius, biskup efezský, Gaius, biskup tessalonicenský, a Gaius, biskup pergamský.

[182] Gál–Galatským

Gál [= zošklivil si?], syn Ebedův, pomáhal Sichemským v jejich vzpouře proti Abimelechovi [Sd 9,26–41].

Galacie *Galatie.

Galád [= tvrdý, drsný?]. 1. Nynější Džebel Džil'ad, ve starověku hojně zalesněné pohoří v Palestině, pnuoci se do výše až 1026 m, na východní straně Jordánu, mezi řekami Jarmuk na severu a vysočinou Moabskou na jihu [Dt 3,10,12; Joz 13,11; 1S 31,11n], s úzkými, hlubokými, dobře zavodňovanými údolními, poskyujícími bohatou pastvu pro dobytek. Reka Jabok [Jabbok] rozděluje tuto krajinu na dvě části [Joz 12,2], z nichž jižní byla přidělena pokolení Gádovu, severní polovina pokolení Manassesovu [Joz 13,24–31]. Na pohoří G. se naposledy střetli Jákob s Lábanem [Gn 31,21,25]. Odtud pak biblické vysvětlení jména jako Gál Ed [hromada svědectví, Gn 31,47n]. Pohoří bylo od nejstarších dob proslulé lékařskými pryskyřicemi [Jr 8,22; 46,11; Gn 37,25]. Podle Pís 4,1; 6,4 byla zde chována obrovská stáda koz [sr. 1Pa 5,9n]. Z Galád pocházel Eliáš [1Kr 17,1]. Někdy slovo Galád označuje celou zajordánskou krajinu, pokud byla obydlena Izraelci [Gn 37,25; Joz 22,9; Sd 20,1], hraničící na východě s Arabskou vysočinou. V 9. a 8. stol. př. Kr. byla značná část této krajiny podrobena panovníky syrskými v Damašku. Na krutost těchto králů proti Galádkým svolává Amos [1,3,13] Boží trest, zatím co Ozeáš mluví o zasluženém trestu Galádkých za hříchy [6,8]. R. 732 př. Kr. je podmanil Tiglatfalazar IV. [2Kr 15, 29]. *Gád.

2. Syn Machirův, vnuk Manassesův, který založil čeled' Galádkou [Nu 26,29n; Joz 17,1].

3. Otec Jeftův [Sd 11,1].

4. Otec mnoha synů [1Pa 5,14].

5. Město v oblasti Galádké [Oz 6,8; 12,11].

Galádký. – 1. Větev pokolení Manassesova [Nu 26,29; Sd 10,3; 12,4,5]. Zdá se, že mezi Galádkými a Efraimskými panovala jakási řevnivost. – 2. Jefta Galádký, syn Gáláda a ženy nevěstky [Sd 11,1,2].

Galal [= valící se nebo lejno?]. – 1. Levita, který se vrátil z Babylona [1Pa 9,15]. – 2. Jiný levita, syn Jedutunův [1Pa 9,16; Neh 11,17].

Galatie [Galacie 1Pt 1,1; 1K 16,1; Ga 1,2; v 2Tm 4,10 se myslí snad na Gallii = Francii].

1. Hornatá krajina s mnohými pastvinami a úrodnými poli ve středu Malé Asie, obydlená Kelyt neboli Gally, kteří sem přitáhli z Makedonie k vybidnutí Nikomeda I., krále Bitynie, ve 3. stol. př. Kr. [278–7]. Byly to loupeživé kmeny Tektosagů, Tolistobogů a Tokmerů. Usadili se v severovýchodní Frygii, kterou si podmanili. Hlavními městy byla Ancyra [Ankyra, dnešní hlavní město Turecka Ankara], Pessinus a Tavium.

2. Provincie římská, jejímž základem byla původně Galatie. Římané vycházeli přistěhovalým Galium velice vstříci, oceňující jejich

vojenskou zdatnost. Kolem r. 160 př. Kr. dostali část Lykaonie s městy Ikonium a Derbe, roku 64 př. Kr. jim svěřil Pompeius Menší Arménii, Marcus Antonius Paflagonii atd. Jejich jediným úkolem bylo udržovati pořádek na jihu Malé Asie a na Tauru. Když však za krále Amynta nastaly nepořádky, proměnil císař Augustus Paflagonii, Pontus, původní Galatii, Frygii, Lykaonii a Pisidii v římskou provincii Galatii r. 25 př. Kr. Této provincie se týká 1Pt 1,1.

3. Galatie epištoly ke Galatským je patrně ona původní země Gallů v severnější části středu Malé Asie. Podle Sk 18,23 byly zde sbory, které Pavel založil asi na počátku své druhé misijní cesty [Sk 16,6]. Nikde sice nečteme o tom, že by Pavel zde sbory zakládal, ale dá se předpokládati, že podle Ga 4,13n právě zde Pavel byl stížen nemocí [malárií?], což přijal za pokyn Boží, aby se pokusil o zvěstování evangelia. Rozhodně je Pavel sám zakladatelem galatských sborů [Ga 4,11–13. 19; 1,11]. Někteří se ovšem domnívají, že jde v ep. Galatským o provincii Galatii, v níž ležely sbory Derbe, Lystra, Ikonium, Antiochie Pisidická, jež Pavel navštívil na své první misijní cestě [Sk 13 a 14]. *Galatským.

Galatským, epištola Pavlova, adresovaná sborům Galatským [1,2], tedy sborům na území Galatie. Datování epištoly závisí na tom, zda chápeme *Galatii jako římskou provincii, v níž byly i sbory v Antiochii, v Ikonii, Lystře a Derbe, jež založil Pavel na první misijní cestě [Sk 13; 13n t. zv. jihogalatská theorie], takže by epištola mohla být napsána už ke konci druhé misijní cesty [asi r. 52, sr. Ga 4,13], anebo jako severní část provincie u řeky Halys uvnitř Malé Asie, kterou Pavel navštívil teprve na druhé misijní cestě [Sk 16,6] a znovu počátkem třetí cesty [Sk 18,23]. Pak by epištola byla napsána teprve r. 55/6 [severogalatská hypotéza]. Někteří badatelé dokonce tvrdí, že vznikla až r. 57/8 krátce před epištolou do Říma.

1. Okolnosti vzniku. Pravděpodobně hned po první návštěvě Pavlově přišli do sborů galatských judaističtí křesťané, misionáři, kteří tvrdili, že víra v Krista má spásitelnou platnost jen tenkrát, je-li jejím předpokladem příslušnost k starému Izraeli, k židovství, že Kristus přišel jen pro obřezané a že víra v něho musí tedy být podložena obřízkou a doprovázena zachovávaním židovského ceremonálního zákona. Pavel při své druhé návštěvě [Ga 1,9n; 5,2] musel velmi důrazně hájiti zásadu, že není jiného evangelia, než které jim hlásal, že totiž Kristus znamená konec zákona pro všechny věřící. Galatští však po jeho odchodu znovu začali podléhat vlivu judaistů a zaváděli zachovávaním židovských »dnů, měsíců, časů i let« [Ga 4,10] a byli ochotni přijmout i obřízku, jen aby si zajistili spásu [Ga 3,1; 5,2,7; 1,6; 6,12]. Zdá se, že přišel někdo [snad z Jerusalema], kdo mluvil proti evangeliu Pavlova [Ga 5,10n; 1,7; 5,12]. Při tom podrýval autoritu Pavlova tvrzením, že není pravým apošto-

lem a že má evangelium z druhé ruky [Ga 1,1.10n. 19n.22; 2,1n]. Pavel viděl, že je v sázce celé evangelium o milosti Boží v Kristu Ježíši. Bylo třeba řešit zásadně vztah židovství ke křesťanství. Není divu, že epištola vyznívá velmi polemicky. Je to také jediná epištola, v níž Pavel neděkuje Bohu za duchovní stav adresátů.

2. Obsah: Epištola má tři části: – 1. Apo-
logetickou [obrannou], kap. 1–2. Na podkladě skutečností ze svého života dovozuje apoštol, že jeho evangelium nepochází od lidí, ale přímo od Ježíše Krista [1,11–24], což bylo uznáno i na shromáždění apoštolů v Jerusalemě [2,1–10] a obhájeno proti kolísajícímu Petrovi v Antiochii [2, 11–21]. – 2. Dogmatickou [3,1–5,12], v níž Pavel dovozuje, že spravedlnost před Bohem není vázána na plnění obřadního zákona, ale na viru a Boží zaslíbení. Ty však jsou starší než zákon ceremoniální a nemohou být tímto zákonem nahrazeny [3,1–18]. Zákon však byl vychovatelem ke Kristu a pro Krista. Poněvadž žádal dokonalou poslušnost jako podmínku spásy, nemohl přinést nic než zlořečenství [3,10–12]; tím však hříšníky připravil pro Krista [3,21–24]. Od smrti a zmrtvýchvstání Kristova věk nemohoucnosti ustoupil věku Božího synovství, čímž platnost ceremoniálního zákona byla zrušena [3,19–4,11]. Nato následují výstrahy, aby Galatští neupadli znovu v otroctví zákona a obřizky [4,24–5,12]. – 3. Praktickou [kap. 5,13–6,18], v níž Pavel dovozuje, že křesťanská svoboda neznamená nevázanost, nýbrž svobodu v službě lásky a v Božím Duchu [5,13–26; ovoce Ducha 5,22]. Tuto zásadu aplikuje prakticky na poměry galatské [6,1–10]. Jaký význam přisuzoval Pavel svému dopisu, je patrné i z toho, že k svému diktovanému dopisu připojil několik vlastnoručních řádek, v nichž shrnul všechny závěry v nově varování čtenářů před judaistickými vetelci [6,11–18].

3. Význam. V této epištole probojoval a vybojoval Pavel ve jménu křesťanství rozhodnou bitvu s každou formou judaistického legalismu [zákonictví], který zachovávaním zákonických pravidel, závislých na dočasných poměrech, činí podmínkou spásy. Pavel nedopřává Starý Zákon, ale prohlašuje, že křesťanův osobní vztah k živému Kristu jej osvobozuje ode všech ustrnulých zákonických forem a ceremonií. Ve službě Kristově dochází křesťan dokonale svobody. Proto bývá tato epištola nazývána »magnou chartou křesťanské svobody«. Křesťanství nemůže být vázáno na hranice židovství. Je světovým náboženstvím a nikoli židovskou sektou. Zdá se, že Galatští pochopili nezdravost učení judaistického. Nečteme už aspoň o dalších nějakých rozporech mezi Pavlem a Galatskými. Naopak, v 1K 16,1, tedy asi o dva roky později, čteme, že Pavel nařídil Galatským sbírku pro Jerusalema.

Je známo, jak tato epištola vzrušila Luthera. Také on žil v době, kdy zachovávaní

Galban–Galilea [183]

ních předpisů mělo nahradit sebeodevzdání Ježíši Kristu. Hřích byl pokládán spíše za porušení určitých pravidel než za odpor proti živému Bohu. Na základě této epištoly došel Luther živé, čínorodé viry a svobody v Duchu sv.

Galban [Ex 30,34] jest pryskyřice, již se užívalo k přípravě kadidla. Je to šťáva barvy mléčné, která po kapkách vyrazí z lodyh a stopek listů Ferula galbaniflua a Ferula ribri-caulis a tvrdne. Pak je barvy hnědožluté. Vyniká zvláštní silnou vůni. Do obchodu dnes přichází hlavně z Persie a z Itálie.

Galéd [»hromada svědectví«, jméno, které vykládá SZ jako místo, kde Jákob nad hromadou kamení uzavřel smlouvu s Lábanem [Gn 31,47–48]. Toto místo leželo někde v pohorí Galád s. od Jabboku. *Galád.

Galgala [Gilgál = kamenný kruh] t. zv. kromlech, který mival průměr až 60 m. Původně to byla kultisté, někdy kolem kamenné mohyly, jindy shromáždění nebo obětiště bez ní, nikoli však vlastní jméno, takže všechno lokalisování sz Galgalu je víc než pochybné!

1. Nejčastěji se ztotožňuje s nynějším pahorkem Džildžulje, prvním to tábořištěm synů izraelských na pouť do Palestiny po přechodu Jordánu [Joz 4,19], vzdáleném asi 5 km západně od Jordánu a 3 km východně od Jericha. Naproti tomu Sellin i jiní je hledají poblíž Sichemu. Na tomto místě [u Jericha?] vzdělal Jozue pomník z 12 kamenů [odkudž pravděpodobně jméno Galgala], vzatých z řečiště Jordánu [Joz 4,19.20]. Zde byly také slaveny první velikonoce v zemi kananejské [Joz 5,10]. Tamtéž prý byl později postaven křesťanský chrám nad památnými kameny. Vykopávky prokázaly existenci lokality jen od dob byzantských, t. j. z prvních století křesťanských, nikoli starších, tedy zvláště ne z doby starozákonní! Přesto se udržuje domněnka, že zde byl Saul slavnostně prohlášen za krále [1S 11, 14–15], zde prý také všetečně obtoval, když se nemohl dočkat příchodu Samuelova [1S 13,9–15], zde prý byl zavřen, protože ušetřil Agaga [1S 15,20–23; 16,14]. Zde prý se za stavil i David na cestě do Jerusalema, aby se znovu ujal království [2S 19,40].

2. Pozoruhodné je, že Galgala se s nápadnou pravidelností objevuje všude, kde se mluví o Bét-elu. Víme-li pak, že Bét-el bylo svatyní královskou [Am 7,13], jest daleko přirozenější umístiti i Saule do bét-elského Galgala, proti němuž bouří později zvláště proroci Amos a Ozeáš. [Srov. Bič II. 33]. Velmi pravděpodobně je ono též dějištěm některých událostí ze života Eliášova a Elizeova [2Kr 2,1; 4,38]. Místo se stalo střediskem modlářství v dobách po Jeroboámovi [Oz 4,15; 9,15; 12,11; Am 4,4; 5,5], což zřejmě ukazuje na původní kulturní význam tohoto jména.

3. Neznámé místo [Dt 11,30], snad totožné s Galgala z Joz 4,19. Stejně nejspíšitelné místo je u Joz 15,7 [na hranicích kmene Juda]. x

Galilea, severní část Palestiny, západně od

[184] Gallim–Garizim

jezera Genezaretského a pravého břehu Jordánu. Při jižní hranici rozprostírala se nížina jezereelská, při severním úpatí pohoří Karmélu a Gelboe [Gilboa]; řeka Orontes [Nahr-el Kásimij] označovala hranici severní. Na straně západní hraničila Galilea s Fénicií, na východě je uzavíral Jordán s jezerem Genezaretským. Délka od severu k jihu 95 km, šířka 50 km.

Už v období paleolitickém [raně kamenovinovém] tu přebýval t. zv. galilejský pračlověk, příbuzný neandertálské rasy, užívající jen nedokonalých kamenných nástrojů. Z pravěku tu zůstaly osamělé, mohutné vtzyčené balvany a okruhy, vytvořené z balvanů, jež snad souvisely s kultem zemřelých. Odtud snad jméno G., jež možno vykládati jako kruh, okruh, ačkoli lze při tom myslet také na obvod, kraj.

G. byla rozdělena na Galileu horní a dolní. Horní G. je nádherná hornatá krajina křídového útvaru s vrcholy až 1300 m vysokými, prorvaná hlubokými, velmi úrodnými údolímí. Dolní G. zabírala velkou rovinu Jezereelskou a její výběžky, táhnoucí se k Jordánu a k jezeru Genezaretskému. Zkvétalo zde dobytkařství a polní hospodářství [pěstovaly se oliva, pšenice, ječmen a jižní ovoce]. I rybařství bylo jedním z hlavních prostředků obživy. Teplé prameny a častá zemětřesení ukazují na půdu sopečnou, ale také vysvětlují její úrodnost. Ve Starém Zákoně je G. označována jako sídlo izraelských kmenů Izachar, Zabulon, Asser a Neftalim. Horní G. nebyla Izraelci nikdy úplně podmaněna. Měla vždy značnou část obyvatelstva pohanského [Feničané, Syrové, Arabové a Řekové měli zde sídla], takže měla jméno G. pohanská [Iz 9,1, kde »lidná« Kral. znamená »pohanská«; Mt 4,15]. Zde bylo také oněch 20 měst, která dal Salomoun králi tyrskému Chiramovi za dodávku cedrového dříví [1Kr 9,11]. Tato města stala se střediskem cizinců. Za nájездů assyrských mnoho obyvatelů G. bylo přestěhováno do Assyrie [2Kr 15,29] a v G. se usadili assyrští osadníci. Snad teprve koncem 2. stol. př. Kr. za Jana Hyrkána dostala se G. opět do rukou židovských. Za panství římského byla G. považována za tetrarchii, spravovanou členem rodiny Herodesovy. Herodes Veliký zde vládl od r. 40 př. Kr. Po něm panoval v této krajině jeho syn Herodes Antipas od r. 4. př. Kr. Po pádu Jerusalema stala se G. střediskem rabinské moudrosti [Tiberias a jiná sídla synagog].

Ježíš strávil v G. téměř celý svůj život. První léta žil v Nazaretě; když začal svou učitelskou dráhu, bydlel v Kafarnaum [Mt 4, 12; 19,1]. I apoštolové byli rodem nebo bydlištěm z G. [Sk 1,11]. Hlavními městy byly Tiberias, Sephoris a v evangeliích uváděné Kafarnaum, Kana a Nazaret [L 1,26; J 2,1; 6,1]. Obyvatelstvo se značně lišilo od ostatních v Palestině i zvláštní výslovností hrdelnic, což prozradilo i Petra, když se pokusil o zapření svého učednictví [Mt 26,73; Mk 14,70; L

22,59; Sk 2,7]. Obyvatelstvo judské se dívalo na Galilejce s opovržením, o němž svědčí dvě přísloví, zaznamenaná u J 1,47: »Může z Nazareta co dobrého býti?« a 7,52: »Prorok z Galilee nepovstane«, ač právě tam umístuje podání sz soudce Baráka, Deboru[?], Abesama [?], Tolu, Elona [sr. Sd 4,6; 10,1; 12,11; 12, 8–10, kde Betlem je Betlémem Zabulonským, sz. od Nazareta, jak vysvětá z Joz 19,15], ne-li též i proroky Elizea a Ozeáš. *Genezaretské jezero.

Gallim [= hromady], místo uvedené v bibli dvakrát: 1. Rodičtě Faltia, syna *Lais, jež dostal Mikol, Davidovu ženu [1S 25,44; 2S 3,13–16], za manželku. Bližší poloha tohoto místa je neznáma.

2. Jedno z míst, ohrožených assyrským vojskem krále Senacheriba [Iz 10,30]. I poloha tohoto místa je neznáma.

Gallio [Iunius Annaeus Gallio], bratr filosofa Seneky, římský prokonsul v Achaji za pobytu Pavlova v Korintě r. 53 [za císaře Klaudia Sk 18,12.14.17]. Podle zpráv Jeronýmových spáchal prý sebevraždu r. 65. Jiní tvrdí, že byl jako Seneka popraven za vlády Neronovy.

Gamadský, Gamadští, vypočítávaní mezi těmi, kteří tvořili posádku na věžích tyrských. Snad pocházeli z Kumidi, místa v s. Sýrii [Ez 27,11].

Gamaliel. 1. Syn Fadasurův, kníže nebo přední v pokolení Manassesově při sčítání na Sinai [Nu 1,10; 2,20; 7,54.59; 10,23].

2. Slavný učitel zákona, farizeus, člen synedria, »vzácný u všeho lidu« pro mírnost a toleranci, zvláště v provádění zákona o rozluce. Hleděl vždy pomoci bezprávně ženě a naváděl k laskavosti k pohanům. I jeho varování před násilím na křesťanech svědčí o téměř duchu [Sk 5,34]. Byl vnukem věhlasného Hillela, vůdce jedné z hlavních škol rabinských. Ze Sk 22,3 se dovídáme, že Pavel byl žákem Gamalielovým. Zemřel kolem r. 50.

Gamul [= dokonaný], přední z levitů, potomek Aronův, za Davida vůdce dvacáté druhé třídy kněžské [1Pa 24,17].

Gareb [prašivý, malomocný]. – 1. Pahorek v sousedství Jerusalema, jmenovaný pouze u Jr 31,39. Jeho přesná poloha je neznáma. – 2. Jeden z rytířů Davidových [2S 23,38; 1Pa 11,40].

Garizim, hora 865 m vysoká [nyní Džebel et Tur], na jejímž srázném severním úpatí leží město Sichem [asi 2,5 km od dnešního Nablusu]. Z jižní strany jest to holá, široká, volně sklonitá planina, o níž Samaritáni tvrdí, že je horou Moria, kde Abraham měl obětovati Izáka [Gn 22,2]. Jiná samaritánská tradice tvrdí, že se zde setkal Melchisedech s Abrahamem a že Salem bylo v samém sousedství. Jisto je, že na úpatí G. byla už v době bronzové kananejská svatyně čtvercového půdorysu [18 x 18 m] s kamenným podstavcem a oltářem v rohu [zbytky zdíva byly objeveny 1931. Viz Bič II., 25]. Oltář, který vystavěl Jákob po navrácení z Pádan Syrské [Gn 33,18–20],

nebyl však na hoře G., jak se Samaritáni domnívají, nýbrž podle židovsko-křesťanské tradice před městem v poli mezi Garizim a horou *Hébal. Zde byla také studnice Jáko-
bova [J 4,6], vytesaná do skály, nazývaná dnes také »studnici Samaritánky«. Nedaleko odtud leží i hrob Josefův [Joz 24,32]. Ve spojení s protějším severním vrchem Hebal tvoří G. východní bránu do úrodné roviny Sichemské. Hebal a Garizim jsou ze SZ známé hory zlořečení a požehnání [Dt 11,29; 27,12; Joz 8,33–35]. Hora Garizim byla horou požehnání pravděpodobně také proto, že ležela po pravé straně člověka, dívajícího se k východu [Joz 8,33]. Jiní se domnívají, že jde spíš o vnější ráz obou hor: Garizim byla úrodná, Hebal vyprahlá. Někteří odborníci mají za to, že jde o symboly jihu [Garizim] a severu [Hebal], života a smrti. Odtud vypravoval Jotam své podobnosti obyvatelům sichemským [Sd 9,7]. I dnes vyniká toto místo neobyčejnou akustikou, jak dokázaly mnohé pokusy. Není prý potřeba ani přílišné námahy hlasové, aby byl člověk slyšen do značné vzdálenosti.

Na hoře Garizim byl kolem r. 432 př. Kr. postaven samaritánský chrám, který byl rozbořen od Hyrkana r. 128 př. Kr. Hora G. však zůstala svatyní samaritánskou i potom, tak jako Jerusalemská židovskou [sr. J 4,20]. Do nedávných časů zbytky Samaritánů [r. 1929 čítali jen 195 duší] slavily na této hoře slavnost velikonoční každého roku. R. 1950 poslední zbytky Samaritánů prý vymřely. *Samaritáni.

Garmi [= kostnatý], rodové jméno Cejly, syna Meredova a jeho manželky Hodie. V kral. překladu je za jménem Cejla dvojtečka. Možná též čísti: Cejla Garmitského a Eštemo Maachatského [1Pa 4,19]. Oba z pokolení Judova.

Gás [= třesení], hora ve vysočině Efraimské j. od Tamnatsáre, pohřebiště Jozuovo [Joz 24,30; Sd 2,9]. Jméno G. má i potok, vyvěrající na této hoře [2S 23,30; 1Pa 11,32].

Gasmu [Neh 6,6]. *Gesem.

Gát [= vinný lis], jedno z pěti knížecích měst filistínských [Joz 11,22; 1S 6,17; 7,14], rodiště Goliášovo [1S 17,4; 2S 21,20–22; 1Pa 20,6–8], ležící na návrší nyní zvaném Tell-es-Sáfieh na úpatí hor judských z od Hebronu; pro svou pevnost a způsobilost k obraně [2Pa 11,8] bývalo často jevištěm úporných zápasů, v nichž bývalo dobytá a zase osvozeno [1Pa 18,1], za Šalomouna mělo vlastního krále, snad vasala Šalomounova [1Kr 2,39n]. Ro-
boám město opevnil [2Pa 11,5–8], ale Filistínští zase brzy samostatnosti. Ztratili ji až za syrského krále Hazaele [2Kr 12,17]. O Uziášovi se vypravuje, že pobořil hradby G. [2Pa 26,6]. Am 6,2 a Mi 1,10 se o G. ještě zmiňují, zatím co proroci Sof 2,4; Za 9,5–6 a Jr 25,20 je ve výpočtu měst filistínských vynechávají. Je známo, že Filistínští převezli do Gát truhlu Boží z Azotu a odtud ji odstěhovali do Akaron. Davidova tělesná stráž byla snad složena z obyvatel toho města [Gitte]ští s vůdcem Ittai; 2S 15,18] a proslula svou věrností Davidovi [1S 21,10–15].

Garmi–Gázer [185]

Gatam, syn Elifazův z rodu Ezauova [Gn 36,11.16; 1Pa 1,36].

Gáza. 1. Starodávné město v jižní Palestině, které uvádí již Gn 10,19 jako pohraniční město kananejské. Bylo hlavním nejižnějším městem mezi pěti městy knížat filistínských. Zde se stýkaly obchodní cesty ze severu, jihu i východu [Egypta, Arábie, Sýrie a Assyrie]; nadto byla jeho poloha i vojensky důležitá. Leželo v nevelké rovině v subtropické oblasti na pahorku 5 km od moře vzdáleného. Dnes se skládá z Horního a z Dolního města a má 18.000 obyvatel. Bylo sice přiděleno pokolení Judovu [Joz 15,47], ale Juda tohoto města nikdy trvale nedobyl [Sd 1,18; Joz 11,22; 13, 3; Sd 6,4]. Gáza a nedaleký pahorek El Muntar [82 m] byly podle legendy dějištěm činů *Samsonových. Do světové války zde stála strážná věž Aly-el-Muntar [Aly = Samson] na památku Samsonovu [Sd 16,1]. Také se dnes ukazuje místo, kde prý stál pověstný chrám boha Dáгона, pod jehož sstutinami Samson zahynul [Sd 16,22–31]. G. byla hraničním jm. městem říše Šalomounovy [1Kr 4, 24]; Ezechiáš porazil Filistínské až k tomuto městu [2Kr 18,8]. Gáza byla předmětem častých válečných útoků právě pro svou vojenskou důležitost. R. 735 př. Kr. zmocnil se jí Tiglatfalasar, král assyrský, a uvedl ji pod plat. Totéž čteme o Sargonovi r. 720 př. Kr. R. 606 př. Kr. dobyt město egyptský faraó Necho II. [Jr 47,1], ale po jeho porážce u Karkemiše r. 605 př. Kr. byla G. podmaněna říší babilonskou, za Cýra [Kyra] říší perskou. Kambyses zde měl svoje hlavní tábořiště, když r. 529 táhl proti Egyptu. Izraelští proroci nejednou předvíдали zkázu města [Am 1,6; Jr 25,20; Sof 2,4; Za 9,5]. Alexander Veliký dobyl G. teprve po pětíměsíčním obléhání r. 332. Za válek makkabejských byla několikrát zpuštěna, ale vždy znovu vystavěna. Císař Oktavian daroval ji Herodovi. Po jeho smrti přivtělena byla opět římské provincii syrské. Obdržela mnohé svobody a znovu se zvedla a zkvětala. Císař Hadrian tu dal postavit chrám Marneion k počtě boha Marnasa s rozsáhlými podzemními místnostmi a chodbami. V bojích mohamedánů a křížáků měla velkou úlohu. Ve světové válce stala se opěrným bodem turecko-německo-rakouské fronty Gáza–Jerusalem. Dobyta byla po osmiměsíčním obléhání od generála Allenby. V NZ se připomíná Gáza v Sk 8,26.

2. Město na území pokolení Efraimova někde poblíž Sílo [1Pa 7,28].

Gazam [= odřezač], zakladatel jedné rodiny z Netinejských, která se vrátila z Babylona se Zorobábelem [Ezd 2,48].

Gázer, starodávné město kananejské, na výšině Tell Dzezer, tvořící mez na jižní hranici pokolení Efraim mezi Dolním Betoron a mořem [Joz 16,3; 1Pa 7,28]. R. 1902–8 byly zde objeveny pozdně kamenovinové podzemní svatyně s mnohými jeskyněmi, jež snad

[186] Gazejšťi–Gedor

byly obrazem podsvětí. Ve SZ se připomíná jeho král Horám, který padl v bitvě s Jozue [Joz 10,33] u Lachis. Podle Joz 21,21; 1Pa 6,67 bylo G. přiděleno levitům, synům Kahat. Původní obyvatelé však nebyli úplně vytlačeni [Joz 16,10; Sd 1,29]. Město a jeho okolí se stalo jevištěm mnohých bojů za vlády Davido-vy [2S 5,25; 1Pa 14,16; 20,4]. Později se G. zmocnili Egypťané. Když Šalomoun pojal za manželku dceru egyptského faraóna, dostal věnem vypálené G. [1Kr 9,16], které musel znovu vybudovat. Na území města byly provedeny rozsáhlé vykopávky, které svědčí o jeho velké starobylosti: kolem r. 3000 př. Kr. bylo osídleno *Horejskými, kolem 2500 dostali se do města semitští Kananejci. V době Davidově bylo v moci Filištinských. Za válek makkabejských bylo dobyt Simonem a opevněno.

Gazejšťi, obyvatelé Gázy, jednoho z patera městských království, jež utvořili Filištínští [Joz 13,3; Sd 16,2].

Gazez [= stříhač], syn a také vnuk Kálefův [1Pa 2,46].

Gébal [Ž 83,8]. 1. Místo nějaké někde na jih od Mrtvého moře na horách Idumejských, jehož obyvatelstvo učinilo vojenskou smlouvu s Idumejskými, Moabskými a Agarenskými proti Izraelovi.

2. Město ve Fénicii [Kral.: země Giblická, Joz 13,5], které dodávalo Šalomounovi stavitele [1Kr 5,18 mluví o Giblických] a zabývalo se lodářstvím [Ez 27,9]. *Giblický.

Gebbeton [= mohyla, výšina], město na území pokolení Dan [Joz 19,44], přidělené levitům z pokolení Kahat [Joz 21,23], jehož se zmocnili Filištínští. Při obléhání tohoto města byl zde zabit Nádab, král izraelský [1Kr 15,27n]. Také Amri, pozdější král izraelský, dobyval G. [1Kr 16,15.17]. Badatelé je ztotožňují s nyn. Tell el-Melat, j. od Akaronu.

Geber [= muž], jeden z 12 Šalomounových obstarávatelů potravin, přidělený j. území Galádskému a snad otec jiných dvou nakupovačů v s. Galádu a Argobu [1Kr 4,13.19].

Gedaliáš [= Hospodin je veliký nebo učinil veliké]. 1. Jeden z kněží, kteří pojali za manželku cizozemku [Ez 10,18]. – 2. Syn Paschurův v době Jeremiášově [Jr 38,1].

Gedon [= lamač, bofič], syn Joasa Abiezritského v Ofra [poloha tohoto místa je neznáma] v pokolení Manasses [Sd 6,11]. Někdy je nazýván také Jerobál [Sd 6,32; 7,1] nebo Jeroboset [2S 11,21]. Byl nejproslulejším mezi všemi soudci izraelskými, vyznamenává se v bojích s loupeživými tlupami madiánskými, které po sedm let loupily krajiny izraelské. Vypravování o Gedeonovi je obsaženo v Sd 6,1–8,25. Obsah je tento:

Úvod [6,1–10]: Když po sedmiletém utrpení volali Izraelci k Hospodinu, aby je vysvobodil z ruky Madiánských, poslal jim Bůh proroka, aby vyložil příčinu tohoto utrpení [sloužení bohům cizím].

Povolání Gedeonovo [6,11–32]. Když bylo Gedeonovi jasné, že »anděl Hospodinův« skutečně přináší povolání Boží, rozbořil Bálův oltář v Ofra [sr. Ex 34, 13] a na jeho místě postavil oltář Hospodinův k všeobecnému rozhořčení spoluobčanů. [Jerobál = nechť Bál vede při; Jeroboset = nechť ohavnost vede při; boset místo Bál].

Gedeonovo vítězství [6,23; 8,4–21]: smlouva s Hospodinem, veřejně uzavřená, sjednotila lid izraelský k odboji proti madiánským. Z původních 32.000 bojovníků poslal domů na rozkaz nejprve 22.000 a pak zbytek, ponechav si pouze 300 mužů. S těmi způsobil Madiánským velkou porážku [7,5n]. Po bitvě pronásledoval krále madiánské Zebala a Salmuna, kteří na hoře Tábor zabili jeho bratry [Sd 8,4–21]. Pomstil se nad nimi stejně jako nad kananejskými městy Sochoth a Famal na řece Jabok, která odepřela Gedeonovým bojovníkům potraviny. Někteří soudí, že toto vítězství bylo později slaveno jako památný den [Iz 9,4; 10,26; Ž 83,10–12], ale přímých důkazů pro tuto domněnku není.

Nabídnutí hodnosti královské Gedeonovi [8,22–28]. Pro tyto rekovné činy nabídl některá pokolení izraelská Gedeonovi dědičnou hodnost královskou. On však tento návrh nepřijal s poukazem na teokracii [»Hospodin panovati bude nad vámi«]. Přesto však si vyžádal něco z kořisti, postavil v Ofra *efod [Sd 8,24–27 sr. Lv 20,6], zařídil si dům s knížecí nádherou, mnohými služebníky a harémem [Sd 8,29–31]. Nádhera i efod uváděly Izraelce v modlářské pokušení, zvláště když po 40 let měli pokoj před cizími nájezdy. Po smrti G. chtělo se jeho 70 synů zmocnit panství svého otce, ale jejich polobratr *Abimelech, syn sichemské ženy Gedeonovy, je všechny povraždil až na jediného Jotama, který se skryl [Sd 9,5].

Tento poslední oddíl působí vykladačům mnoho těžkostí, aby jednak jasně vyložili theokratickou tendenci ve vypravování, jednak různé rozpory.

Gedera [= zeď, ohrazení]. 1. Místo v nížině judské [Joz 15,36], snad totožné s nyn. Džedireh, sz od Estaolu a Zarahy [Joz 15,33]. Sr. 1Pa 27,28. – 2. Místo na území Benjamin, snad nyn. Džedireh, asi 10 km sz od Jerusalema [1Pa 12,4].

Gederot [= zdi, ohrazení], místo v nížině judské [Joz 15,41], které v době Achasově dobyli Filištínští [2Pa 28,18]. Leželo asi 7 km jz od Akaronu.

Gederotaim [= 2 ohrady], místo někde na území Judově. Snad tu ani nejde o vlastní jméno, nýbrž prostě o ovčince nebo jiná dvě ohrazená místa [Joz 15,36].

Gedor [= zeď, pevnost?]. 1. Syn Jehiele, bratr Nerův, praděd Saulův [1Pa 9,35–37; 8,31n].

2. Místo na horách judských, snad dnešní Chirbet Džedur, asi 10 km sz od Hebronu [Joz 15,58; 1Pa 4,4.18].

3. Místo na území Simeonově, blízko jz hranice Palestiny [1Pa 4,39], kde místo něho čte Septuaginta Gerar.

4. Místo na území Benjaminově [1Pa 12,7], odkud se synové Jerochamovi vypravili za Davidem do Sicelechu.

Gehinnom [údolí Hinnom], nazývané také údolí synů Hinnom [Benhinnom], leželo jižně od Jerusalema [Jr 19,2; Joz 15,8; 18,16] a spojuje se s Cedronským úvalem, ležícím východně města [pod úbočím Siónu], u Jobovy studnice poblíž jihovýchodního cípu nejstarší části města. Údolí G. smutně proslulo kultem Molochovým [2Pa 28,3; 33,36] na výsosti *Tofet [Jr 7,31–34; 19,2,6; 32,35]. Král Joziáš »přokvrnil Tofet«, aby se stalo nezpůsobilým i k pohanskému kultu. Později zde byly páleny odpadky a údolí se stalo pod jménem Gehenna obrazem kletby za hřích a označením místa věčného odsouzení [pekelného ohně Mt 5,22. 29,30; 10,28; 18,9; 23,33; Mk 9,47; L 12,5; Jk 3,6]. V době Nehemiášově existovalo nějaké místo, nazývané G. [Neh 11,30].

Gelboe, pohoří v Palestině mezi rovinou Jezreelskou a údolím Jordánským, jehož nejvyšší vrch je 516 m nad mořem. Na tomto pohoří padl v boji proti Filištinským král Saul a jeho tři synové [Jonatan, Abinadab a Melchisua 1Š 31,1–8; 2S 1,6,21; 1Pa 10,1,8]. Nyní slově Džebel Fakua. Jeho stráně jsou strmé, nevlídné a holé.

Gemal [= velbloud nebo spíše: dokončil, t. Bůh], otec vyzvědače Amiela z pokolení Dan, který byl vyslán spolu s jinými ke shlednutí země zaslíbené [Nu 13,13].

Gemariáš [= Hospodin dokázal]. – 1. Syn Safanův, otec Micheášův [Jr 36,10], byl židovským knížetem, který sídlil na dvoře královském. V jeho přítomnosti četl Báruch proroctví o vpádu babylonském, které dříve předčítal v domě Hospodinově všemu lidu [asi r. 606 př. Kr.]. G. se marně přimlouval, aby král Joachim proroctví Jeremiášovo nepálil [Jr 36,10.12.25].

2. G., Syn Helkiášův, po němž poslal prorok Jeremiáš list Židům v zajetí babylonském [Jr 29,3].

Genesis, jméno první knihy Mojžišovy, podle Septuaginty [řeckého překladu SZ], kde tato kniha má název *Genesis kosmú* [počátek světa]. Vhodnější je mysliti na počátky vyvoleného lidu Božího, neboť kniha obsahuje nejen přehled Božího dění stvořitelského, nýbrž především spasitelského, jak se projevuje už stvořením člověka a jeho dalším vedením až k oddělení *Abrahama a jeho potomků, vyvoleného lidu.

Proto bývá nesprávně chápána jako historický úvod k t. zv. »historickým« knihám St. Zákona vůbec. Ve skutečnosti chápalo židovstvo pět knih Mojžišových jako Zákon a knihy Joz až 2Kr řadilo mezi Proroky jako jejich přední část, ukazující tím i nám správnou cestu k výkladu, totiž že tu nemáme před sebou dílo historické, nýbrž po výtece náboženské!

1. *Obsah*. I. Pravěk. Kap. 1–11. Pra-

Gehinnom-Genesis [187]

člověk 1–3. [První vypravování o stvoření světa a ustanovení soboty 1–2,4a. Druhé vypravování o stvoření světa 2,4b–3,24b. První hřích 3,1–13. Boží trest 3,14–24]. Potomci Kainovi a Setovi a rostoucí hřích, kap. 4–5 [Kain a Abel 4,2–16. Potomci Setovi 4, 25–5,32]. Potopa a Noe 6–11 [Obří 6,1–4. Potopa 6,5–9,17.28–29. Lítost Boží 6,5–12. Noe zachráněn 6,13–8,19. Smlouva Hospodinova s Noe 8,20–9,19.28–29. Povinnosti člověka 9,1–7. Slib Boží 9,8–17. Potomci Noemovi až do Abrahama 9,18–11,32. Prokletí Kanánovo 9,25. Seznam národů 10. Stavění věže v Babelu 11,1–9.]

II. Doba patriarchů. Kap. 12–50. Boží moudré a milostivé vedení praotců lidu izraelského. Abraham 12–25,18. [Úvod. Povolání a putování. Abraham a Lot 12–14 a 18,16–19,38. Abraham jako bojovník 14. Soud nad Sodomou 18,16–19,38. Abraham a Izmael 16;21,9–21. Abraham a Izák 18, 1–15; 15;17;21;22. Boží smlouva s Abrahamem 15 a 17. Obřízka 17,9–14.] Izák kap. 24;25, 19–28,9. Jákob 28,10–37,1. [V cizině. Jákob u Lámana 28,10–32,1. Návrat 32,2–33,17. Jákob v zaslíbené zemi 33,19–35,29;37,1]. Synové Jákobovi 37–50. [Juda 38. Josef 37 a 39–50. Úvod. Josef je už v mládí předurčen k tomu, aby se stal pánelem bratří. 37, 2–36. Jeho sny vyplněny 39–50. První cesta bratří do Egypta 42. Druhá cesta s Benjaminem 43–45. Cesta Jákobova do Egypta 46–47. Poslední slova Jákobova 48–49,28. Poslední vůle Jákobova 49,1–27. Smrt Jákobova a pohřeb v Hebronu 49,29–50,26.]

Přehled: I. Pravěk. 1–11.

Pračlověk 1–3.

Potomci Kainovi a Setovi 4–5.

Potopa a Noe 6–11. II.

II. Doba patriarchů 12–50.

Abraham 12–25,18.

Izák 24;25,19–28,9.

Jákob 28,10–37,1.

Synové Jákobovi 37–50.

2. *Účelem* první knihy Mojžišovy není historické zpravodajství. Spíše má vyzvednouti základní myšlenku Božího zjevení: Bůh stojí na počátku všeho; je Stvořitelem nebe a země, a tudíž mezi ním a světem není poměr příčiny a účinku, nýbrž svrchovaného Pána stvoření [proti všem odrůdám pantheismu, který dává Bohu splývat se světem a světu vyvíjet se z Boha]. Tento Bůh měl od počátku se světem svůj určitý spasitelný plán. Sem spadá i samo stvoření světa a zvláště pak stvoření člověka. Ani lidským hříchem není tento plán zmařen. Uskutečňuje se oddělením a vyvolením lidu izraelského za nositele pravého zjevení. Patriarchové vystupují jako praotcové kmenů a národa, zakladatelé svatyní, typy charakterů, vzory ctnosti a zbožnosti. Do samého ráje je položeno ustanovení soboty a zřízení manželství jako nejstarší zřízení náboženské a mravní. I když některé názory o Bohu jsou hodně

[188] Genezaret–Gergezejský

anthropomorfní, přece jen za vším stojí víra v Boha, svrchovaného Pána nebes i země.

Kniha byla právem nazvána knihou »počátků«: počátku stvoření, počátku lidstva, počátku soboty, manželství, hříchu a smrti, počátku vyvoleného lidu a počátku Božích zaslíbení. Je to kniha kristovských typů [Adam – Ř 5,14; Melchisedech – Žd 5,6.10; 6,20; 7, 1–3; Izák – Žd 1,2; J 1,29; 10,17–18; Josef; Abel – Žd 11,4,12,24 a j.].

3. *Vznik knihy* byl novější teologií vykládán jako zpracování několika pramenů. První, kdo takto vykládal vznik 1. Mojž., byl francouzský lékař Jean Astruc [1753], který si všiml dvou hebrejských označení pro Boha [Jahve a Elohim], užívaných v Genesi, a domníval se, že obě jména ukazují na dva různé prameny. Teorii tuto propracoval zvl. prof. Wellhausen, který v Genesi našel nejméně tři prameny: Jahvistický [judský], Elohistický [efraimský] a kněžský. Dnes se tato teorie všeobecně opouští a zdůrazňuje se skutečnost, že knihy sní vznikly jako příručky pro potřebu bohoslužebnou při jednotlivých hlavních svatyních [obširnější výklad viz u Biče III, 175nn]. *Pentateuch.

Genezaret jest velmi úrodná rovinka, 6 km dlouhá a 3 km široká, táhnoucí se od sz pobřeží jezera Genezaretského, povstala postupem času nánosem tří potoků zde do jezera ústících [biblické Kineret = Ceneret Nu 34,11; Joz 11,2; 12,3; 19,35]. Arabové tuto rovinu jmenují dnes El-Ghneir [= Malé údolí]. Někteří mají za to, že tato nesmírně úrodná krajinka dala Ježíši Kristu podnět k podobnosti o rozsěvači. R. 1910 založena zde byla židovská kolonie, která znenáhla úsilným hospodářstvím přivádí krajinu ke staré úrodnosti. Jednotlivé palmy, citronovníky, banány ukazují, co tu může růsti. Kdysi se vypravovalo, že ovoce zde zraje během jelením a že je sladké jako zvuk harfy. Je prý možno snísti 100 kusů po sobě, aniž se člověk přesytlí. Tak bájili Izraelci v době Ježíšově a po pádu Jerusalema o úrodnosti této krajiny [Dallman, Orte und Wege Jesu].

Genezaretské jezero [jindy Tiberiádské J 21,1 nebo moře Galilejské Mt 4,18; 15,29; Mk 1,16; 7,31; J 6,1 nebo moře Ceneret Nu 34,11; Joz 12,3] v severní Palestině 208 m pod hladinou Středozemního moře, 12–20 m hluboké s tůňemi až 250 m hlubokými. Je od severu k jihu 21 km dlouhé, 12 km široké, tvořic kotlinu mezi čedičovými skalními stěnami sopečného původu. Jeho hladina je azurově modrá. Celé jezero je možno objeti na koni za jediný den. Zvláštním dojmem působí hejna bílých a růžových pelikánů, podobajících se na jezeře malým ostrovům. Květena kolem jezera je neobyčejně bujná. Bodlák, divoký fenýkl a hořčice rostou do takové výše, že jezdec na koni je úplně skryt, jede-li po pobřeží. Žluté chrysanémy a růžové slezy rostou zde v takovém množství, že člověk jen

stěží jimi projde. Oleandry a mořské vrby [vitex agnus castus] rostou na pobřeží dnes zrovna tak, jako za dnů Ježíšových. V úpadku je pouze pěstování palem, fiků, olechových stromů a vinné révy. V zimě a na jaře převládá barva zelená, v létě v nesnesitelném horku [38–40 st. C ve stínu; ještě v srpnu podle Dallmana při 40° C tepla hyne drůbež] usychá všecko, co nemá hlubokých kořenů. Noci v této době neosvěžují, takže mnozí lidé se na noc pokládají do vody, jen aby trochu těla ochladili. Je-li člověk nadto stížen horečnatou malárií [Mt 8,14; Mk 1,30; L 4,38; J 4, 52] a znepokojován ukrutnými komáry, není divu, že z této výhně uniká rád na hory nad jezerem. Náhlé bouře nad jezerem jsou obvyklé, zvl. v době letní.

Jezero je bohaté na ryby. Židovské předpisy v době poexilní dávaly, podle Dallmana, výhradní rybolovní právo kmeni Neftalim; příslušníci ostatních kmenů směli zde lovit pouze na udici anebo i síti, ale bez pomoci lodí. To ovšem byla pouhá theorie. V praxi se to provádět nedalo při velké smíšenosti pobřežních obyvatel. Ryb bylo takové množství, že se o jezeře zvláště v okolí Betsaidy vykládalo: »jedním nabráním do umyvadla naloviš 300 druhů různých ryb«. Není divu, že v době Ježíšově okolí jezera bylo nejlidnatějším krajem v celé Palestině. Největší část Ježíšova veřejného působení vztahuje se také právě k okolí jezera G. První učedníci Ježíšovi byli rybáři z okolí tohoto jezera [Mk 1,16–19].

Dnes je tu obyvatelstva jen málo. Sionisté usilují o dosažení bývalé výnosnosti kraje. Na východní straně zdržují se při poušti loupeživí beduíni.

Jméno Genezaret = Kineret bývá odvozeno od hudebního nástroje Kinneret [harfa], ježto jezero prý mělo tvar harfy. Je to ovšem výklad nezaručený.

Ger, gera, geri [= cizinec, přichozí, snad Boží přichozí] jest uveden jako potomek Benjaminův v Gn 46,21 [vynechán ve výpočtu Nu 26,38–40], žijící zároveň v době pobytu Jákobova v Egyptě. Podle 1Pa 8,3 byl synem Bely a vnukem Benjaminovým. Údaje se tedy rozcházejí. Snad je Gera jménem benjaminské čeledi, k níž náležel i Ahoda [Sd 3,15] a Semei [2S 16,5; 19,16.18; 1Kr 2,8], který zlořečil Davidovi.

Gerar, starobylé město jižně od Gázy [Gn 10,19; 20,1; 26,1.6.17.26] na pravém břehu »vadi Ghuzze« = Gerar, kde byly vykopány jeho zříceniny Chirbet umm Džerar]. Nalezené stěpiny ukazují na zbytky provozovaného tam hrnčířství, jež prozrazují egyptský vliv i dovoz. Město leží uprostřed krajiny Gerara, jež byla osídlena Filištinskými [Gn 26,1]. Vypravuje se, že král gerarský Abimelech uzavřel přátelství s Abrahamem [Gn 20, 1–2]. V G. narodil se Izák [Gn 21,2–3], který zde později kopal studnice. Později se čini zmínka o G. pouze v 2Pa 14,13–14.

Gergezejský [Gn 15,21; Dt 7,1; Joz 3, 10; 24,11; Neh 9,8] *Gergezeus.

Gergezenský *Gadara.

Gergezeus, kananejský kmen [Gn 10,15n; Dt 7,1]. Jiné jméno pro tento kmen snad bylo Gerzit [1S 27,8].

Gerson [na některých místech mají Kral. Gerson, podle biblického výkladu = příchozí], prvorozený syn Mojžíšův a Zefory [Ex 2,21; 18,3]. O obřizce G. je zpráva v Ex 4,25. Byl zakladatelem čeledi, jež byla pokládána za levitskou, ne kněžskou [1Pa 23,14–16].

2. Syn Levi [1Pa 6,16n.20.43.62]. *Gerson.

3. Potomek kněze Finesa, zakladatel čeledi, žijící v době Ezdrášově [8,2].

Gerson [= výhonek?], nejstarší ze tří synů Lévi, narozený před odchodem Jákobovým do Egypta [Gn 46,11; Ex 6,16]. Ač byl G. prvorozený, přece ho významem předstihl jeho mladší bratr Kahat, z něhož posel Mojžíš a kněžská rodina Aronova. Při sčítání na poušti byl úhrnný počet mužů G. 7500 [Nu 3,21n]. Čeledi G. bylo přisouzeno opatrování stánku úmluvy, starost o koberce, čalouny a jiné potřeby stánku [Nu 3,25]. K dopravě stánku užívali dvou krytých vozů a 4 volů [Nu 7,7]. Při táboření bylo jejich stanoviště za stánkem na straně západní. Z levitských měst jim připadly 2 v pokolení Manasses za Jordánem, 4 v pokolení Izachar, 4 v Asser a 3 v Neftalím. Sr. Joz 21,6. Za Davida byl pro službu této čeledi vypracován zvláštní řád [1Pa 23,6–11].

Gerzitský *Gergezeus.

Gesem arabský, jmenovaný v Neh 2,19; 6,1–2 se Sanballatem a Tobiášem Ammonitským jako odpůrce Nehemiášův v době přestavby jeruzalemských zdí. Soudí se, že byl náčelníkem Arabů v Petraei anebo v Arabské poušti.

Gesen, krajina v Dolním Egyptě při pravostanně deltě Nilu, ohraničená na východní straně úžinou Suezskou a sahající na jih od Heliopolis. Za Josefa byla tato krajina dána k obývání otci jeho Jákobovi [Gn 45,10; 46, 28n; 47,6] a jeho čeledi. Byla to úrodná, na pastvu bohatá rovina, v níž se Izraelci za 400 let tak velmi rozmohli, že naplnili obavami původní obyvatele egyptské [Ex 1,9; 8,22].

Gessur(i), aramejský kmen, obývající kdysi v nynější krajině Džolan mezi pohorím Hermon a Bázan [Joz 12,5; Dt 3,14] a sousedící s kmenem Manassesovým [Joz 13,13]. Ještě za dob Davidových měl tento kmen nezávislého krále Tolmaie, jehož dceru pojal David za manželku [2S 3,3; 13,37n]. V G. se skrýval Absolon [2S 13,37; 15,8] po zavraždění Ammonově. Podle 1Pa 2,23 patřily kdysi gessurským i vsi Jairovy. *Gessuri.

Gessuri. 1. Malé knížetství v severovýchodním kraji bázanském, přivtělené k provincii Argob [Dt 3,14] a království syrskému [2S 15,8]. Dočasně se tam uchýlil Absolon před Davidem a pobyl tam tři léta [2S 13,38] *Gessur.

2. Národ bydlící j. od Filištinských na pomezí egyptském [Joz 13,2; 1S 27,8].

Gergezenský–Getsemane [189]

Geter [Gn 10,23], syn Aramův a vnuk Semův. Až dosud se nenašel kmen nebo národ, který by mohl odvozovati svůj původ od tohoto praotce.

Gethefer [= vykopaný lis, ve skále?], rodiště proroka Jonáše [2Kř 14,25], ležící na hranicích území pokolení Zabulonova [Joz 19,13]. Dodnes se ukazuje jeden z domnělých hrobů Jonášových v el-Mešed 5 km sv od Nazareta.

Getremmon [= lis na granátová jablka?].

1. Místo na území pokolení Dan, přidělené levitům z kmene Kahat [Joz 19,45; 21,24; 1Pa 6,69]. Snad dnešní Telí Abu Zeitun v rovině Joppenské.

2. Místo z. od Jordánu na území pokolení Manassesova, přidělené levitům z kmene Kahat [Joz 21,25].

Getsemane, olivová zahrada na v. od Jerusalema za potokem Cedron [Kidron] na úpatí hory Olivetské, oblíbené místo Ježíšovo a jeho učedníků, kam se uchýlil také po poslední večeři [Mt 26,30.36; Mk 14,26.32; J 18,1; L 22,39]. Touže cestou kráčel také David, utikaje před vzpourou Absolonovou; toutéž cestou ubírali se zajatí Izraelští r. 587 př. Kr. do *Babylonie. Za mostem je skalní hrob s kuželovitou střechou, nyní označený jako hrob *Absolonův. Do 4. století byl pokládán za hrob Izaiášův, později za Jozafatův. Olivové zahrady tehdy naplňovaly údolí a svahy hory Olivetské. Zahrada Getsemane byla na úpatí hory při cestě do *Betanie [Mt 26,36; Mk 14,32]. Byla tam jeskyně 17 m dlouhá, 7 m široká se stěnami později malbami vyzdobenými; také tam byly 3–4 ploché kameny, které mohly sloužiti za lůžka nebo stoly. Getsemane znamená vlastně »lis na olivový olej«, ale tou dobou se ho neužívalo; jeskyně byla prázdná. Sem přišel Ježíš se svými učedníky; bylo jim to známé místo; bylo zde možno také přenocovat.

Zde začal modlitební zápas Páně [Mt 26, 37; Mk 14,34]. Poněkud stranou bylo místo, na které se uchýlil se třemi svými učedníky [Mt 26,37; Mk 14,33; L 22,41] k horlivější modlitbě. Františkáni již r. 1681 získali pozemek jižně od cesty do *Betanie s osmi již tehdy starými olivami, majíce jej za místo, kde se Ježíš modlil. Není ovšem jisté, že tyto staré olivy byly –jak se tvrdí– svědky krvavého potu jeho, ježto Titus, obléhaje Jerusalema, dal v okolí jeho všechny stromy vykácet. Spíše později některá zbožná mysl vysazením oliv obnovila památku. Či vyrostly z kořenů oliv starých? Jiní však se domnívají, že místo, na které se Ježíš od učedníků vzdálil, leželo severně v hloubi zahrady G. Jidášova hrada stala se prý u jeskyně, odkud Ježíš vyšel hledajícím jej žoldněřům vstříc. Jihovýchodně odtud v jižní části františkánské olivové zahrady je nyní nádherná basilika »úzkosti Páně«. Z dlažby prostřední hlavní lodi vystupuje prý ona

[190] Gézi–Godoliáš

skála, kterou kdysi Kristus v poslední noci svého pozemského života kropil krvavým potem. „Poblíž nové basiliky na východní straně čnějí skaliska zvaná »skála tří apoštolů«, kde prodlévali apoštol Petr, Jakub a Jan, když se Kristus od nich vzdálil, aby se modlil na osamělém místě.“ [Podle B. Kutala.] Na západní straně od jeskyně G. je basilika hrobu Marie Panny; podle tradice z 3. a 4. století zemřela v Jerusalemě a byla pohřbena v údolí Kidron.

Gézi, služebník proroka *Elizea. Dvakrát poslán prorokem se vzkazem k ženě sunamitské [2Kr 4,12]; aby ho naučil, že jde především o účinnost víry a modlitby a nikoli o magii, posílá Elizeus G., aby položil prorokovu hůl na tvář mrtvého dítěte. Bylo to marné [2Kr 4,29–37]. Dále čteme o něm, že lstivě vylákal na *Námanovi peníze a roucha. Za trest byl stížen malomocensstvím a propuštěn ze služeb prorokových [2Kr 5,20–27]. Ve 2Kr 8,5 je o něm ještě zmínka, která vypravuje králi Joramovi o všech věcech, které činil *Elizeus. Někteří se však domnívají, že jde o nástupce G-ova ve službách prorokových.

Giach [= vyvěráni, t. j. pramene], místo někde na cestě mezi malomocenským Gabaonem a Jordánem poblíž řeky Jaboku [2S 2,24].

Gibat [= pahrbek], místo na území Benjaminově, snad totožné s Gabaa poblíž Ráma [Joz 18,28].

Gibbar, jméno muže, jehož synové se vrátili se Zorobábelem do Palestiny. Možná také, že jde o jméno místa, odkud pocházeli rodiče těch, kteří se vrátili z Babylona [Ezd 2,20]. Neh 7,25 má místo G. Gabaon.

Gibejský [Gibeá = pahrbek], vnuk Kálefův anebo místo, odkud pocházel [1Pa 2,49].

Giblický, obyvatel města a království Gebal [Joz 13,5; 1Kr 5,18]. *Gebal 2.

Giddalti [= vyvýšil jsem, t. j. Boha sr. Iz 1,2], syn Hémanův, zpěvák, jenž byl hlavou jedné z 24 tříd zpěváků, jež zřídil David k chrámové službě [1Pa 25,4].

Giddel [= učinil velikým, t. j. Bůh]. 1. Náčelník rodiny Netinejských [Ezd 2,43.47; Neh 7,49].

2. Náčelník rodiny bývalých Šalomounových služebníků [Ezd 2,56; Neh 7,58].

Gidom [= vykácení?], místo na území Benjaminově někde mezi Gabaa a skaliskem Remmon [Sd 20,45].

Gihon [= vytrysknutí, t. j. pramene].

1. Jedna ze čtyř řek v ráji [Gn 2,13]. *Ráj.

2. Pramen, kterým byl částečně zásobován Jerusalem vodou od východu [2Pa 32,30; 33,14; sr. 1Kr 1,40–45]. Jebuzejští kolem r. 2000 př. Kr. vykopali [povrchový] kanál z tohoto pramene do Jerusalema. Tímto kanálem snad se dostalo Davidovo vojsko do starobylého Jebuzu [2S 5,6n]. Také o Ezechiášovi čteme, že vedl od G. podzemní chodbu do Jerusalema [2Kr 20,20; 2Pa 32,30], jíž přitékala voda z pramene do rybníku Siloe [J 9,7].

Gilalai [= Jahve odvalil?], levita-hudebník, jenž se zúčastnil zasvěcení zdi Jerusalemských v době Nehemiášově [Neh 12,36].

Gilo, město v hornaté části Judstva [Joz 15,51], uvedené ve skupině měst zároveň s Dabír a Estemo. Je to prý dnešní Chirbet Gala, 8 km sz od Hebronu. Bylo rodištěm znamenitého *Achitofela Gilonského [2S 15,12].

Gimel, třetí písmeno hebr. abecedy, řecké gamma [Z 119,17–24 začíná každý verš v hebr. textu tímto písmenem].

Gimzo, město s přilehlými vesnicemi asi 5 km jv od Lyddy v Judstvu, kterého se zmocnili Filištinští za Achasa, krále izraelského [2Pa 28,18].

Ginet, otec Tebni [1Kr 16,22].

Ginnetoi [= zahradník?], vůdce kněží, kteří se vrátili se Zorobábelem z Babylona [Neh 12,4.7], nazývaný ve v. 16 Ginneton.

Ginneton *Ginnetoi. Kněz, který jménem své rodiny podepsal smlouvu s Hospodinem [Neh 10,6].

Gispa, představený Netinejských v době Nehemiášově [Neh 11,21].

Gittaim [= dvojitý vinný či olivový lis nebo dva lisy], místo na území Benjaminově [Neh 11,33], do něhož se kdysi uchýlili Berotští před Saulem [2S 4,3].

Gittejský Ittai, z *Gát, druhý filištinského města, podmaněného Davidem, zachoval při vzpouře *Absolonově věrnost *Davidovi a přitáhl s 600 muži, aby s nimi tvořil jaksi královskou tělesnou stráž [2S 6,10n; 15,18–19], když král byl na útěku.

Gittit, hudební nástroj, o němž někteří soudí, že ho užívali obyvatelé *Gát. Pročež: nástroj gittejský [Z 8]; jiní mají za to, že jde o hudbu při slavnostech vinobraní [Z 81; 84] anebo k doprovázení stráže gittejské na pochodu [2S 15,18].

Gizonský, Chasem G., jeden z rytířů Davidových, který buď pocházel z místa Gizon, jehož polohu nebylo dosud možno zjistiti, anebo z rodiny G. [1Pa 11,34]. V LXX se na tomto místě mluví o *Gunitských [Sr. Nu 26,48].

Gnidus [Sk 27,7; řecky Knidos] jest svobodné město a přístav na nejkrásnějším jihozápadním výběžku Malé Asie, k němuž připlula loď, na které se plavil Pavel. Bylo to důležité město na předhoří, zvaném nyní mys Grio mezi ostrovy Cos [Koum] a Rhodus [sr. Sk 21,1]. Od 2. stol. př. Kr. zde byla už židovská kolonie.

Goa [po kralicku Gou], nějaké místo u Jerusalema [Jr 31,39].

Gob [= prohlubeň, cisterna?], místo, o němž je zmínka toliko v 2S 21,18–19 jako jevišti dvou utkání Davida s Filištinskými. Ve stejné zprávě v 1Pa 20,4 jmenuje se *Gazer. Polohu místa nelze zjistiti.

Godoliáš [= Jahve dává růst]. 1. Syn Achikamův, vnuk Sašana, sekretáře nebo písaře krále Joziáše, ochránce Jeremiášův [Jr 26,24], žijící v posledních dnech jerusalemských. Zdá se, že byl předákem strany mírumilovné a že Jeremiáš i Báruch jeho snahy podporovali [Jr 40,6; 43,6]. Proti nim stála strana válečná,

spoléhající na egyptskou pomoc. Když pak po pádu Jerusalema [586] odvedeni byli přední obyvatelé do zajetí, ustanovil Nabuchodonozor Godoliáše za místodržitele v Judstvu se sídlem v *Masfa [podle některých = Nebi Samwil severně od Jerusalema, 2Kr 25,22–26]. Nejspíše šlo o staré kultické místo, jež bylo zvoleno po zničení jerusalemského chrámu [snad jako náboženský protiklad]. Měl společně s chal-

Palestinské pečetičko s nápisem „Godoliáš, který je nad domem“.

dejskými úředníky v zemi zbylé obyvatele uklidnit, rozprchlé shromáždit, povstalým zaručit královské odpuštění a zavést pokoj, pořádek a poslušnost. Ale náruživé nepřátelství dosavadní válečné strany, podněcované sobeckými zájmy sousedů, chtějících případně i těžiti z neštěstí Židů, zmařilo záměry Nabuchodonozorovy. Již po dvou měsících, navážen od krále ammonitského, zavraždil *Izmael, královský princ, přívrženec válečné strany, Godoliáše při hostině a tím zmařeny byly poslední židovské naděje [2Kr 25,22–26; Jr 39,14; 40,5–41,18]. – Jeden ze čtyř hlavních postů, nařízených Za 8,19, připadal na výročí zavraždění G-ova [Bič II., 170]. – Je zajímavé, že se našlo pečetičko s textem: »Godoliáš, který je nad domem« [t. j. jako správce], čímž ovšem není řečeno, že jde o pečetičko biblického G.

2. Syn Jedutunův, harfeník a vedoucí druhé ze 24 tříd hudebníků, ustanovených ke službě chrámové [1Pa 25,3,9].

3. Děd proroka Sofoniáše [Sof 1,1].

Gofer, dříví [Gn 6,14]; někteří myslí, že se tím míní dříví příhodné k děláni lodí, smolnaté jako borovice, jedle, cedr, tis.

Gog. 1. Syn Semaiášův z pokolení Rubenova [1Pa 5,4].

2. Jméno apokalyptického knížete ze země *Magog [Gn 10,2; 1Pa 1,5], který v čele nepřátel přitáhne proti říši znovuzkříšeného Izraele [Ez 37; 38,2n], ale bude zničen [Ez 38–39], načež dojde ke zřízení Nového Jerusalema [Ez 40]. Všechny pokusy badatelů o historisování uvedených oddílů knihy Ez ztroskotaly. Nejde o historickou veličinu! Proto jen spíše pro zajímavost uvádíme některé výklady: Jde prý o vládce nějaké severní říše někde mezi Kapadocií a Medii, t. j. v Arménii nebo v její části. Někteří myslí na Gágaja, o němž je zmínka v tabulkách amarnských. Toto jméno se překládá slovem »barbar«. Jiní myslí na Skythy. Sr. Bič III. 213n.

S plně rozvitou apokalyptikou, vycházející z Ez, se setkáváme ve Zj 20,8–9, kde po tisíci-leté mesiášské říši [20,4–6] přichází »od čtyř

Gofer–Golgota [191]

stran země« [v. 8] Gog a Magog k poslednímu boji proti lidu Božím. Je však zničen ohněm Božím [7–10], načež dochází ke vzkříšení z mrtvých, poslednímu soudu [11–15] a ke stvoření nového nebe a nové země [21,1nn]. Gog a Magog tu je podvojné jméno nepřítele Boží církve, jak jej zná pozdní nebiblická židovská literatura.

Goim [= pronárodové, pohané], král v Galgal [Joz 12,23], jeden z králů, kteří byli zamordováni od synů izraelských. Hebr. *gójim* znamená okolní národy, cizince, pohany.

Golan, Golen, Gaulon, město v Bázan [Dt 4,43], které bylo přiděleno z majetku pokolení Manassesova levitům [Joz 21,27; 1Pa 6,71]; bylo jedním ze tří měst útočištných na východní straně Jordánu [Joz 20,8; 21,27]. Pravá jeho poloha jest nyní neznáma. Dalo však své jméno provincii Golan, východně od Galilee; západní hranici její tvořil Jordán od jezera Galilejského k jeho pramenům v Dan a Cesarei Filipově. Nynější Džaulan, arabský tvar hebr. Golan, se s tím shoduje; je to z větší části plochá úrodná krajina s čerstvou zelení.

Golgota, [nesprávně vlivem němčiny Golgata], jest hebrejské pojmenování místa, na němž byl Ježíš ukřižován [Mt 27,33; Mk 15, 22; J 19,17; sr. L 23,33]. Golgota jest zkrácené z aram. *golgolta* = lebka, tedy místo lebčí, latinsky = Calvaria. Písmo sv. je vykládá jako »místo popravné«; pojmenování se snad spíše vysvětluje podobou pahorku k lebce; byl to skalnatý východní výběžek dobře známého pahorku u hradeb města Jerusalema. Mnohé badatele zaměstnávala otázka pravé polohy G. a hrobu Ježíšova, neboť v Novém Zákoně jsou jen příležitostná naznačení, že to bylo vně za branou [sr. Zd 13,12] blízko města, »kudy se chodí«, a že bylo zdaleka viditelné [Mk 15,40; Mt 27,55; J 19,20]. Dosavadní obecný předpoklad, že G. je tam, kde je dnes basilika »Božího hrobu«, zdá se býti nejpravděpodobnější, ač se zakládá na tradici, která sahá jen po třetí století [Eusebius z Caesaree]. Jiní se domnívají, že jde spíš o návrší nad t. zv. jeskyní Jeremiášovou, kde podle židovské tradice bývali kamenováni zločinci. Tyto pochybnosti mají svůj důvod ve zkáze, která stihla Jerusalem. Roku 70 po Kr. Titus dobyl a rozkotal město, zbořil hradby i paláce. Po potlačení povstání Židů r. 132–135 po Kr. dal císař Hadrian srovnati město se zemí, dal zasypati hrob Ježíšův a zbudoval nové město Aelia Capitolina. Císařovna Helena, matka Konstantina Velikého, dala zase hrob odkryti; věc ta nebyla tak snadná, ale rozkaz a přání císařovny rozhodlo; byl tam potom zbudován chrám. Perský král Chosroes r. 614 zbořil a zničil tento chrám úplně. Potom byl na zříceninách r. 629 vystavěn chrám Modestův, pojmenovaný podle jerusalemského biskupa. Trval do r. 1009, kdy jej rozbořil egyptský kalif Hakem. Křížáci však vybudovali tam nový chrám r. 1130, který trvá podnes.

[192] Goliáš–Gurbal

Goliáš, znamenitý filistínský bojovník a rek z Gát, »jehož kopí bylo dřevo jako vratidlo kalcovské« [1S 17,7; 21,9n]. Jeho zbroj se podobala zbroji řeckých těžkooděnců. Izraelci jej líčili jako potomka starých Refaimských nebo některé větve Enáků [Dt 2,20.21; Nu 13,33; Joz 11,22]. Byl prý šest loket a dlaň [1S 17,4] vysoký, podle Septuaginty čtyři lokte a dlaň = 2 m. Dějiště jeho boje s Davidem bylo údolí mezi Socho a Azeka. Podle 2S 21,19 se dovídáme, že G. gittejského zabil Elchana Betlémský. Kraličtí mají tu sice vsuvku, že jde o bratra G. gittejského, ale možná, že tu máme stopy odchylné tradice.

Vypravování o vítězství Davidově nad G. má jistě náboženský význam. David vedl »boje Hospodinovy«, Bůh mu dal vítězství, ač byl teprve »mládenečkem« s hladkou tváří [1S 17,42]. V řeckém překladu Ž 144 se výslovně praví, že jde o žalm »Davidův proti Goliášovi«. [Sr. 1S 17,46n] Filištinští utíkají ve zmatku po tomto činu Davidově, naplnění panickou hrůzou, protože se viděli opuštěni svými bohy. David ukládá oděni G. »ve stanu svém« [v.54] podle Kralických, podle jiných »ve stanu Hospodinově« [sr. 1S 21,9; 22,10]. To vše ukazuje na to, oč vlastně ve vypravování šlo: o boj Hospodinův proti jeho nepříteli. Srov. ještě i píseň »Narodil se Kristus Pán«: »Goliáš oloupen... člověk jest vykoupen...«

Gomer [snad = dokončený či poslední?], nejstarší syn Jafetův a otec Asceneze, Difata [Rifata] a Togorma [Gn 10,2,3; 1Pa 1,5]. Jeho jméno uvádí se ještě v Ez 38,6 jako spojence nebo podřízeného krále *Goga. Všeobecně se pokládá za praotce pozdějších Gimbrů a ostatních větví Keltů či Gallů, kteří se přistěhovali do Asie [Kappadocie] ze Zakavkazska, ohrožovali Assyrii, byli však poraženi; zaplavili Malou Asii, zabili krále lydského Gyga, jehož jméno někteří badatelé vidí v bibl. Gogovi. Nakonec však byli z Malé Asie vypuzeni. U Ez však není radno počítati přesprávilí s nimi jako s historicky konkrétními a vnitřně nepřítelem. Viz *Gog.

Gomer, dutá míra pro sypké látky = jeden issaron [Ex 16,16.36], je desátý díl efi = asi 3,60 l. 10 efi = Chomer = 360 l. *Míry.

Gomera, dcera Diblaim, ženina Ózeášova [Oz 1,3], již prorok z rozkaza Hospodinova pojal.

Gomora, město v Palestině, jmenované obyčejně se *Sodomou [Gn 10,19; 13,10]; bylo zničeno soudem Božím, vyličeným v Gn 18, 20n [sr. Dt 29,23; Iz 1,9; Jr 23,14; 49,18; Am 4,11; Mt 10,15] ještě s dalšími dvěma městy Adamou a Seboim, kdežto páté z těchto měst Béla neboli Ségor bylo na prosbu Lotovu jako jeho útočiště zachováno [Gn 19,18–23]. Těchto jmenovaných pět měst spojilo se k boji proti Chedorlaomerovi [Gn 14,1–9] a jeho spojencům; byla však poražena dříve, než je Abraham vyprostil. Někteří mají zato, že ostatní jsou ponořena v *Mrtvém moři. Jiní soudí, že

města ta ležela severně od Mrtvého moře, jiní zase, že G. a druhá města ležela jižně od poloostrova Mrtvého moře El Lisan; moře je tam pouze 3–4 m hluboké.

Dt 32,32 mluví o révě Gomorských. Snad se tu myslí na Citrullus colocynthus, plazivou rostlinu, jejíž ovoce klame svým pomerančovým vzhledem: uvnitř však místo dužiny jsou semena v prašném podkladě.

Goréb [= havran] a **Zéb** [= vlk] jsou knížata madiánská, která byla zabita při velkém vítězství *Gedeonově nad Madiánskými [Sd 7,25; 8,3; Iz 10,26; Ž 83,12]. Také škála, na níž byl zabit G., měla totéž jméno. Šlo o nějaké skalisko záp. od Jordánu.

Gosen, kraj na j. území Judovu [Joz 10, 41; 11,16], snad s městem téhož jména [Joz 15,5.1].

Gou *Goa.

Gózan jest krajina, do níž byli odváděni zajatci izraelští Fulem [= Tiglatfalasarem IV.], Salmanazarem a snad Sargonem [2Kr 17,6; 18,11; 19,12; 1Pa 5,26; Iz 37,12]. Bylo to v Mesopotamii na řece Chabor, největším to přítoku Eufratu na jeho levém břehu. Mygdonia se stejnojmenným městem se stala pozdějším pojmenováním této hojně řekami zavlažované krajiny.

Groš. V NZ se uvádí groš. Jednou je vlastně miněna drachma [drachmé, L 15,8. 9], po druhé je miněna statér [Mt 17,27] a jindy denarion [Mk 6,37; J 6,7], který jindy se překládá slovem peníz [Mt 18,28; 20,2; 22,19; L 7,41; 10,35; Zj 6,6]. Drachmé [= = hrst] je řecký peníz stříbrný 4,36 g. Tutéž hodnotu původně měl římský denár, který od Caesara počínaje mívá obraz císařův a nápis. Tento denár stal se mincí všeobecnou. Čtyři drachmy sluly statér, který u Židů platil jako šekel [lot], jimž bylo lze platit chrámovou daň za dvě osoby [Mt 17,27].

Grunt [z něm.], pozemek, statek, základ; z gruntu vyvrátiti = naprosto zničiti [Ex 23, 24]; z gruntu bedlivě dojití [L 1,3] překládá Žilka: »všecko znova projítí«, a to přesně; jiní: »od samého počátku mítí vědomost«.

Gruntovní = základní, důkladný, pevný, stálý. Kristus je základním úhelným kamenem cirkve [1K 3,11; Ef 2,20], jejímiž základy jsou apoštolové a učitelé [sr. 2Tm 2,19]. Úhelný kámen ovšem nebyl v základech. Byl to svorník v klenbě, závěrečný kámen, který celou klenbu drží pohromadě [sr. 1Pt 2,6; Iz 28,16].

Guhel, vyzvědač z pokolení Gád [Nu 13,16].

Guni. 1. Syn Nefalimův a zakladatel kmene [Gn 46,24; Nu 26,48; 1Pa 7,13]. 2. Gádovec [1Pa 5,15].

Gur [= lviče nebo zde spíše: místo pohostinského bytu], Někjaká stoupající cesta poblíž *Jibleam, na níž byl smrtelně raněn judský král Ochoziáš při útěku před Jéhu, když shledal, že Joram, král izraelský, byl zabit [2Kr 9,27].

Gurbal [= pobyt Bálův], místo nebo krajina obývaná Araby; bylo asi mezi Palestinou a poloostrovem Arábií, snad na poušti j. od Bersabé [2Pa 26,7].